

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

МУСІЄЦЬ Тетяна Вікторівна

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО БАНКІВСЬКОГО
КАПІТАЛУ В ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВЕ
ГОСПОДАРСТВО

Спеціальність 08.01.01. - політична економія

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

К И Ї В - 1997

AB 37.141

Дисертація № 00752006 (К)

Дисертаційна робота виконана на кафедрі політичної економії
обліково-економічних факультетів Київського національного
економічного університету

Науковий керівник: доктор економічних наук
А.М.ПОРУЧНИК

Офіційні опоненти: доктор економічних наук,
професор О.Д.ЗАРУБА

кандидат економічних наук,
доцент В.М.Линников

Провідна установа: Інститут світової економіки і міжнародних
відносин НАН України

Захист дисертації відбудеться "22" квітня -----1997 року
о "14⁰⁰" годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.01.53.01.
у Київському національному економічному університеті за адресою:
252057, м.Київ-57, проспект Перемоги, 54/1, аудиторія 317.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Київського
національного економічного університету.

Автореферат розісланий "21" березня 1997 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

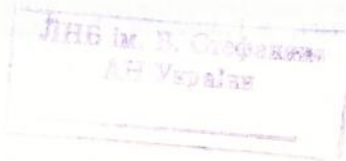
А.Е.ЛУКО

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається її роллю у збагаченні теорії ринку і обґрунтуванні ефективних шляхів подолання економічної кризи, переходу України до соціального ринкового господарства та інтеграції у світовий економічний простір. Міжнародні господарські відносини виступають невід'ємним фактором розвитку сучасної національної економіки. Вони відображають об'єктивну закономірність розвитку світового господарства, яка полягає у розростанні та прояві продуктивних сил і виробничих відносин за межами національних кордонів. Основою процесу інтернаціоналізації господарського життя є зростання масштабів виробництва, поглиблення суспільного поділу праці, розширення та перенасичення місткості внутрішнього ринку. Він включає також інтернаціоналізацію виробництва, виробничих відносин, обміну, капіталу, робочої сили, науково-технічних досягнень тощо.

Ринкова трансформація економіки України є необхідною умовою її включення у світове господарство. Наша держава має об'єктивні передумови для динамічного розвитку економічних стосунків із зарубіжними країнами. Це, насамперед, достатні природні ресурси, наявні виробничий, науково-технічний і трудовий потенціали, вигідне географічне положення, розвинена транспортна система. Найважливішою передумовою цього процесу є формування інтеграційного механізму на макро- і мікрорівнях, зокрема його кредитно-фінансового елементу.

Як відомо, за часів існування радянської системи в Україні не було банків зі статусом юридичної особи, в зв'язку з чим банківські установи не мали власного капіталу та кредитних ресурсів, були позбавлені права виходу на міжнародну арену. Їхня діяльність зводилась до функцій об-

ліку і контролю щодо використання за цільовим призначенням грошей, які виділялися централізовано згідно з народногосподарськими планами.

Після отримання Україною незалежності почалося формування національної банківської системи, на становлення якої позитивно впливає співробітництво з транснаціональним банківським капіталом, його організаційними структурами. В результаті такого співробітництва виникають сучасні кредитно-фінансові інститути, відбувається підключення вітчизняних банків до міжнародного ринку позичкових капіталів.

Проблема проникнення транснаціонального банківського капіталу на територію нашої держави та його роль в інтеграції України у світове господарство є малодослідженою вітчизняною економічною наукою. У той же час низка теоретичних питань даної проблеми та їх практичне вирішення потребують ґрунтовного аналізу. Це свідчить про актуальність обраної дисертантом теми дослідження.

Складність проблеми інтеграції України у сучасну світогосподарську систему полягає в необхідності інтенсивно розробляти та практично реалізовувати відповідну державну політику і одночасно формувати для цього надійне наукове підґрунтя. Принципово важливо не тільки раціоналізувати міжнародні економічні відносини з традиційними та новими партнерами, а й закласти основи для забезпечення усталеної конкурентоспроможності національної економіки у довгостроковій перспективі.

Ступінь розробленості дисертаційної теми. Проблеми виникнення та функціонування транснаціонального банківського капіталу, транснаціональних банків, їхньої участі в розвитку інтеграційних процесів знайшли своє досить глибоке відображення в цілому ряді наукових праць вітчизняних вчених та економістів країн СНД. Серед дослідників цієї тематики А.А.Анікін, А.З. Астапович, А.І.Ачкасов, Т.А.Башкатова, Т.Я.Білоус, С.В.Брагинський,

А.В.Ветров, Г.Н.Власов, А.А.Дьомін, С.А.Єршов, В.Ф.Железова, І.Д.Іванов, В.Н.Карлунін, Л.Н.Красавіна, О.Г.Молодих, С.В.Мочерний, Я.А.Певзнер, О.В.Плотніков, Ф.М.Прексін, Г.П.Черніков і багато інших.

З вчених далекого зарубіжжя слід виділити роботи П.Беран, Дж.Даннінга, Г.Крупа, І.Келлі, К.Фонтца, В.Леонтєва, В.Перло, М.Познера, П.Робсона, П.Суйсі, П.Самуельсона, С.Хаймера та інших.

Основні праці вітчизняних дослідників були опубліковані в радянський період, і тому багато питань щодо функціонування транснаціонального банківського капіталу і його впливу на соціально-економічні світові процеси було розкрито ними з антикапіталістичних, класових позицій. Увага акцентувалася на експлуататорських рисах транснаціонального банківського капіталу, і практично не розглядалися їхні позитивні риси та досвід діяльності. Крім того, при аналізі процесу транснаціоналізації в економічній літературі більш уваги приділялось діяльності транснаціонального промислового капіталу. Це було пов'язано з його визначальною роллю в економічних процесах. На сучасному етапі значно зросла роль транснаціонального банківського капіталу в процесах інтернаціоналізації та інтеграції, що зумовлює потребу всебічного дослідження цієї проблеми.

В економічній літературі рідко можна зустріти визначення транснаціонального банківського капіталу та транснаціонального банку, в якому б повно розкривалися суть і природа цих феноменів. У вітчизняній економічній літературі немає комплексного аналізу відносин транснаціонального банківського капіталу з міжнародними кредитно-фінансовими інститутами, не розглядаються можливі форми співробітництва українських банків з транснаціональним банківським капіталом і роль останнього в інтеграції України у світове господарство.

Мета роботи полягає в комплексному дослідженні методологічно-теоретичних положень щодо виникнення та функціонування транснаціонального банківського капіталу, змісту його відносин з міжнародними кредитно-фінансовими організаціями на світовому ринку позичкових капіталів та ролі в інтеграції України у світове господарство.

Враховуючи загальну мету дисертаційної роботи, в ній були поставлені такі завдання:

- розкрити природу транснаціонального банківського капіталу, його еволюцію та місце в його структурі транснаціональних банків;
- з'ясувати основні принципи і види діяльності транснаціональних банків та їх відносини з міжнародними кредитно-фінансовими організаціями на світовому ринку позичкових капіталів;
- визначити роль транснаціонального банківського капіталу в процесі інтеграції України у світове господарство і його місце в механізмі зовнішньоекономічної діяльності;
- проаналізувати економічні відносини вітчизняного банківського капіталу з транснаціональним банківським капіталом та обґрунтувати перспективи створення належних умов для діяльності транснаціональних банків та інших міжнародних кредитно-фінансових організацій на території України.

Предметом дослідження є економічні відносини, які формуються в процесі функціонування транснаціонального банківського капіталу на національному і міжнародному ринках позичкових капіталів.

Об'єктом дисертаційного дослідження виступає транснаціональний банківський капітал в еволюційному розвитку і багатогранності видів діяльності, його роль в інтеграції України у світове господарство.

Методологічна і теоретична основи дисертаційної роботи базуються на

загальнотеоретичному та системно-функціональному підході до аналізу умов і особливостей розвитку транснаціонального банківського капіталу в сучасному високоінтегрованому світі. При проведенні дослідження автор спирався на методологічний принцип взаємодії теорії і практики, діалектику загального, особливого й одиничного.

Теоретичною основою роботи слугувала вітчизняна й зарубіжна монографічна і періодична література. Статистичну і фактологічну базу дослідження становлять дані Міністерства статистики, Міністерства економіки, Міністерства фінансів, Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі України, а також ООН, ЮНКТАД, МВФ, Світового банку та інших міжнародних організацій, інформаційні бюлетені, українські і зарубіжні щорічники, статистичні збірники. Економічний аналіз, зроблений у дисертації, базується на річній звітності таких іноземних банків, як французькі "Credit Lyonnais" та "Banque Nationale de Paris Group", німецький "Commerzbank Group", нідерландський "ING Bank", ізраїльський "Bank Leumi Le-Israel B.M."

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у наступному:

- уточнено визначення транснаціонального банківського капіталу як економічної форми інтернаціонального усупільнення виробництва;
- розкрито змістові особливості економічних відносин в єдності з конкретними видами зв'язків (господарських, технологічних, інтеграційних) транснаціональних банків з міжнародними кредитно-фінансовими організаціями;
- сформульовано основні принципи і види діяльності транснаціональних банків на сучасному етапі розвитку світового господарства. Доводиться, що для України пріоритетним є співробітництво з приватним транснаціональним капіталом, а не з міжнародними кредитно-фінансовими устано-

Евразії;

- розроблені пропозиції щодо шляхів посилення заінтересованості транснаціонального банківського капіталу (приватного) щодо інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні;
- науково обгрунтовано механізми та напрямки участі транснаціонального банківського капіталу в інтеграції України у світове господарство;
- з'ясовано мотиви і форми діяльності міжнародного фінансового капіталу в Україні, можливі соціально-економічні наслідки його функціонування.

Теоретичне значення дисертації полягає в уточненні категоріально-понятійного апарату транснаціонального банківського капіталу і транснаціональних банків, у комплексному дослідженні ролі транснаціонального банківського капіталу в інтеграційних світових процесах, зокрема його участь в інтеграції України у світове господарство.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її положення, висновки та рекомендації можуть бути використані для розробки і читання курсів з економічної теорії, політекономії, макро- і мікроекономіки у вищих навчальних закладах. Ряд висновків дослідження може служити теоретичною підмогою для обгрунтування соціально-економічних передумов виходу економіки з кризи, становлення і формування оптимальних моделей національного ринку і банківської системи. Окрім теоретичні положення дисертаційної роботи можуть бути використані при розробці нормативних актів щодо діяльності іноземних комерційних банків на території України та створенні ефективних форм співробітництва вітчизняних банків з транснаціональними банками, при уточненні принципів відносин України з міжнародними кредитно-фінансовими інститутами (МВФ, МБРР, ЄБРР та іншими) та

плануванні напрямків співробітництва з ними.

Апробація роботи. Основні теоретичні й практичні положення викладались на Міжнародній науково-теоретичній конференції "Реформування зовнішньоекономічної сфери України", яка проходила в жовтні 1995 року в Інституті Міжнародних відносин Київського національного університету ім.Тараса Шевченка. Результати дисертаційного дослідження неодноразово обговорювались на засіданнях кафедри політичної економії обліково-економічних факультетів Київського національного економічного університету.

На тему дисертаційної роботи опубліковано 3 наукових роботи.

СТРУКТУРА РОБОТИ

ВСТУП

ГЛАВА I. Теоретичні основи дослідження сутності транснаціонального банківського капіталу

1. Транснаціональний банк (ТНБ) як основна організаційна форма транснаціонального банківського капіталу
2. Роль транснаціонального банківського капіталу в розвитку інтеграційних процесів

ГЛАВА II. Формування фінансового механізму інтеграції України у світове господарство

1. Особливості формування національного банківського капіталу і його співробітництво з транснаціональним банківським капіталом
2. Мотивація і форми діяльності міжнародного фінансового капіталу на території України

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

II. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

Для сучасної епохи характерним є зростаючий взаємозв'язок та взаємозалежність держав і народів. Вступають у дію нові фактори економічного і політичного розвитку. Серед них значну роль відіграє процес транснаціоналізації операцій як промислового, так і банківського капіталу. Це явище багатопланове, воно має свої об'єктивні основи та специфічні прояви, межі простору і діалектику розвитку.

В останню чверть ХХ століття транснаціональні компанії постають як найбільш типові крупнокапіталістичні господарські структури. Вони контролюють цілі галузі, сфери виробництва та обміну в масштабі як окремих країн, так і світу в цілому. Про це свідчать великі розміри коштів, які транснаціональні компанії переміщують по всьому світу з країни в країну. Так, у 1994-1995 роках імпорт іноземних прямих інвестицій транснаціональних інститутів склав 227 млрд. дол.

Транснаціональний капітал та транснаціональні корпорації при своїй багатоплановості, неоднозначності та динамізмі розвитку належать до таких об'єктів дослідження, які потребують поглибленого пізнання та постійної уваги. Наукова думка повинна дати свої аргументовані відповіді про природу та характер їхньої діяльності.

В дисертаційній роботі обґрунтовується сутність транснаціонального банківського капіталу. Він є національним за походженням та міжнародним за сферою діяльності, позитивно впливає на соціально-економічний розвиток країни перебування шляхом надання їй широкого спектру банківських послуг, створення додаткових робочих місць і залучення іноземних інвестицій. При цьому він збільшує капітал країни його базування та ви-

ражає її інтереси.

Як показується в дисертації, транснаціоналізація банківського капіталу - це багатопланове явище, яке в сучасних умовах є переміщенням значної частини активів банківських компаній за кордон, реалізацією за межами країни базування банківських послуг, встановленням міцних довгострокових зв'язків промислових компаній і банків однієї країни за кордоном, доповнюється послугами передачі інформації, нових технологій, досвіду ведення банківської справи тощо. Він все активніше виконує посередницьку функцію в обміні знаннями, формує сукупну робочу силу в банківській сфері на інтернаціональній основі.

Як свідчить аналіз, сьогодні транснаціональний банківський капітал поступово з однонаціонального перетворюється в багатонаціональний, оскільки традиційна форма функціонування його тільки за рахунок національних коштів поступово відмирає завдяки розвитку світових фондових бірж. Акції ТНБ продаються на міжнародному фондовому ринку, тому їхніми власниками є акціонери різних країн, у результаті чого транснаціональний банківський капітал перетворюється в багатонаціональний. При цьому його національна належність визначається національною належністю контрольного пакету акцій, який є власністю тієї чи іншої організаційної структури транснаціонального банківського капіталу.

У дисертації обґрунтовано положення, що транснаціональний банківський капітал представляє собою сукупність транснаціональних грошових капіталів, залучених транснаціональними банками, які використовуються у вигляді банківських ресурсів для кредитно-розрахункових та інших операцій у різних країнах світу з метою отримання максимального прибутку. Він виступає економічною формою інтернаціонального усупільнення виробництва, а також важливою фінансовою ланкою, за допомогою якої здійсню-

ється обмін між національними економіками.

Транснаціональний банківський капітал як універсальний феномен світової економіки виражає відносини між:

- 1) групами транснаціональних банків, що загострює конкуренцію і сприяє підриву монополізму;
- 2) транснаціональним банківським капіталом і інтернаціоналізованою найманою працею;
- 3) транснаціональними і національними банківськими інститутами;
- 4) транснаціональними банками і державами;
- 5) транснаціональними банками й іншими міжнародними кредитно-фінансовими організаціями.

Транснаціональні банки - це організаційна структура транснаціонального банківського капіталу. Вони зростають завдяки концентрації й централізації національного капіталу.

В дисертації детально досліджено основні принципи діяльності ТНБ, а саме:

- струнка організаційна структура, яка має сприяти проведенню банківської політики на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- застосування наукового менеджменту;
- соціальна відповідальність банку за свої справи;
- довгострокове планування, яке підтримує впевненість акціонерів у майбутньому банку;
- якісне виконання своїх функцій, зосередження уваги на своїх клієнтах, забезпечення їх необхідними послугами;
- розширення обсягів експансії банківського капіталу;
- поєднання децентралізованого управління службовцями банківської групи і відповідальністю за свою діяльність кожного підрозділу, кожної

структурної ланки, кожного банківського працівника;

- матеріальне стимулювання підвищення якості роботи.

В дисертації автор значну увагу приділяє дослідженню функцій транснаціонального банку, кількість яких значна. До них відносяться: фінансове, консультативне й інформаційне обслуговування ТНК усіх нефінансових секторів економіки у своїй країні й за кордоном; кредитування держав; обслуговування ринку євровалют; участь у фінансуванні діяльності міжнародних кредитно-фінансових організацій (МБФР, МАР, МВФ, МІК, регіональних банків розвитку); фінансування іпотек; розрахункове обслуговування населення; інформаційний бізнес; обслуговування ринку цінних паперів тощо. Виконання транснаціональними банками названих вище функцій сприяє прискоренню обігу капіталу, збільшенню масштабів зовнішньої торгівлі, розповсюдженню науково-технічних досягнень, поширенню передової банківської технології, вирівнюванню платіжних балансів країн, надходженню додаткових грошових ресурсів в країни, створення робочих місць.

В дисертаційній роботі показується, що основні позичальники транснаціонального банківського капіталу на світовому ринку позичкових капіталів знаходяться у промислово розвинених країнах. Проведений аналіз свідчить, що протягом останніх десяти років на промислово розвинені країни припадало у середньому 83 % кредитних ресурсів транснаціональних банків; на країни, що розвиваються, - 12%; на країни з перехідною економікою - 1% і на міжнародні організації - 4%. Ці дані ще раз підтверджують той факт, що транснаціональні банки надають перевагу клієнтам, операції з якими найменш ризиковані і приносять високий прибуток.

Значна увага автором приділяється дослідженню відносин між транснаціональними банками та іншими міжнародними кредитно-фінансовими організаціями. Показано, що між ними складаються багатогранні відносини.

завдяки яким акумулюється і перерозподіляється позичковий капітал між країнами в залежності від їх економічного і політичного становища. Своєю діяльністю міжнародні кредитно-фінансові організації сприяють успішному функціонуванню транснаціонального банківського капіталу на території ряду країн, впливаючи на удосконалення правової бази, яка дозволяє прибутково працювати іноземному капіталу в багатьох країнах світу. При підготовці пріоритетних проектів для фінансування міжнародні фінансово-кредитні інститути у багатьох випадках пропонують ТНБ брати участь у проектах. У партнерстві з ТНБ приваблює те, що вони мають певну практику та досвід у фінансуванні багатьох проектів як у державному, так і у приватному секторах економіки різних країн, тому що інвестиційна діяльність та надання консультаційних послуг по розробки проектів - це невід'ємна частина їхньої діяльності. Так, згідно із статутом Євробанку максимальні кошти, які можна виділити на проекти в приватному секторі, становлять 35% від вартості проекту, решта капіталу на проекти у більшості випадків надходить від транснаціональних банків, які при цьому беруть на себе разом з Євробанком певний ризик фінансування проекту.

В дисертації досліджується роль, яку відіграє транснаціональний банківський капітал в розвитку інтеграційних процесів у світовій економіці. На межі 20 століття транснаціональний банківський капітал межами своїх підрозділів обплутав усі країни світу, в результаті чого відбувається взаємодія національних економік через обмін банківськими послугами, банківським капіталом, робочою силою. Варез транснаціональний банківський капітал проводить небачені раніше за масштабами операції як в країні базування, так і за її кордонами. Під його контролем знаходяться валютні й фінансові зв'язки між державами та економічні процеси в цих країнах. Так, наприклад, у 1995 році один з найбільших французьких бан-

ків "Credit Lyonnais" мав 2700 відділень у Франції і 1700 структурних підрозділів - у 80 країнах світу. Діяльність "Credit Lyonnais" є універсальною, як і більшості французьких банків, які надають близько 150 видів банківських кредитів, у тому числі 32 для обслуговування поточної діяльності підприємств, 73 - для інвестицій, 37 - для приватних осіб.

Функціонуючи на міжнародному ринку позичкових капіталів транснаціональний банківський капітал підносить на якісно новий рівень процес усупільнення капіталістичного господарства, створює апарат для суспільного регулювання виробництва і розподілу продуктів; сприяє встановленню тісних зв'язків між клієнтами, які знаходяться в різних країнах; транспортує в різні країни передову банківську технологію, що сприяє зближенню рівня ведення в них банківської справи. З кожним роком транснаціональними банками розвиваються операції з цінними паперами, які все більше пов'язують між собою не тільки країни та великі економічні структури, але й окремих громадян. В умовах все більш тісної інтеграції національних фінансових систем зростає можливість краху світової фінансової системи за "принципом доміно." Це пов'язано з тим, що потоки капіталів практично відірвалися від потоків товарів і послуг, питома вага яких сьогодні складає тільки 2% світового грошового обігу.

В роботі показується, що важливе місце в розвитку інтеграційних процесів відіграє надання транснаціональним банківським капіталом послуг у сфері "інвестиційної банківської справи". Так, протягом останніх років перші шість місць серед 1000 великих банків світу належить японським транснаціональним банкам, які відіграли вирішальну роль у створенні йеної зони в Тихоокеанському регіоні і розвитку таких держав як Гонконг, Сінгапур, Тайвань, Південна Корея, вкладаючи в них прями інвестиції. В азійських нових індустріальних країнах сконцентровано 85% усіх позик.

і кредитів Японії.

Найважливішою проблемою дисертації є дослідження ролі транснаціонального банківського капіталу в інтеграції України у світове господарство. Як цивілізована країна вона не може стояти осторонь глобальних процесів, які характеризують напрям та перспективи розвитку світової економіки і людського суспільства в цілому. Особливо важливого значення у цьому зв'язку набуває створення ефективного національного механізму реалізації світогосподарських зв'язків. Складовою частиною вищезазваного механізму є фінансовий механізм, який сприятиме інтегруванню України у світове господарство.

Формування сучасного фінансового механізму здійснюється з урахуванням об'єктивного процесу лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків України. Фінансовий механізм за допомогою системи економічних важелів має сприяти залученню іноземних інвестицій та ефективному їх використанню. Основними ланками фінансового механізму є валютна, податкова, фінансово-кредитна, цінова, митно-тарифна політика, розробка і здійснення яких сьогодні набуває в Україні особливого значення.

В дисертаційній роботі значна увага приділяється кредитно-фінансовій політиці, яка здійснюється на сучасному етапі розвитку ринкових відносин у нашій державі. На 01.01.1997 року в Україні діяло більше 200 банків та близько 2300 банківських установ, загальна сума сплаченого статутного фонду яких складала до 900 млн.грн. Зараз банківська система України перебуває в стадії розвитку, вона постійно зазнає певних перетворень. Іде подальше формування банківської інфраструктури. Банки України мають вирішувати такі завдання:

- забезпечувати економічно виправданий (у коротко- і довгостроковому плані) розподіл фінансових ресурсів, стимулювати процеси приватиза-

ції, перебудову ціноутворення і цінових пропорцій;

- підтримувати у стабільному стані грошово-кредитну систему, перешкоджати неконтрольованому наростанню дефіциту бюджету;

- створювати умови для відкритої економіки, забезпечувати обслуговування міжнародного руху товарів, прямих та портфельних інвестицій, робочої сили і тим самим сприяти інтегруванню України у світове господарство.

На успішне вирішення завдань, що стоять перед банками України, має позитивно вплинути їх співробітництво з транснаціональними банками. Як показується в дисертації, діяльність транснаціонального банківського капіталу на території України посилюється. Відбувається налагодження та розширення їх кореспондентських відносин з українськими банками. Зростає кількість спільних банків за участю транснаціонального банківського капіталу. Транснаціональними банками здійснюється надання консультативних послуг різноманітного характеру державі та об'єктам господарської діяльності.

Сьогодні в Україні діє 14 банків, створених за участю іноземного капіталу, у тому числі два банки - з 100%-вим іноземним капіталом. Це французькі банки "Credit Lyonnais" і "Societe Generale". Ще два банки - Банк ING (Нідерланди) та Raiffeisen Zentralbank Oestereich AG (RZB) (Австрія) підготували документи для реєстрації в Україні банку зі 100%-вою власною участю.

При формуванні політики щодо діяльності транснаціональних банків на території України, автор вважає, що необхідно враховувати функціональне призначення кожного підрозділу ТНБ. В дисертації пропонується поряд з дочірними банками і представництвами ТНБ, дозволити відкриття на території України ще й їхніх філій і агентств, діяльність яких сприятиме

успішному соціально-економічному розвитку України, завдяки залученню додаткових грошових ресурсів із-за кордону, створенню нових робочих місць і наданню широкого спектру банківських послуг. Агентство - структурний підрозділ транснаціонального банку, який не має права приймати депозити від місцевих юридичних та фізичних осіб. Всі кредитні ресурси для діяльності цього структурного підрозділу надходять від головної контори, яка знаходиться в країні базування.

Для розвитку співробітництва з транснаціональними банками, необхідна їх рішуча довіра до українських банків. Це можливо завдяки формуванню достатнього розміру капіталу, спроможності надавати національними банками найширшого спектру послуг, впровадження звітності міжнародного зразка, підключення всіх банків до автоматизованої системи здійснення міжнародних платежів (СВІФТ). Формування банківського капіталу залежить від таких факторів, як: розвиток підприємницької діяльності; розвиток ринку цінних паперів; соціально-економічний стан населення, що зумовлює його можливості здійснювати заощадження; політика Національного банку щодо діяльності вітчизняних банків та формування їхніх статутних фондів; кваліфікація банківських працівників; інвестиційна та податкова політика уряду.

Одним із напрямів інтеграції України у світове господарство є створення українсько-зарубіжних фінансово-промислових груп (ФІП) за участю транснаціонального банківського капіталу. Позитивними моментами створення транснаціональних фінансово-промислових груп для соціально-економічного розвитку України є: можливість цільового фінансування пріоритетних сфер і галузей національної економіки; підвищення конкурентоспроможності продукції; розробка нової техніки і технологій; завантаження потужностей вітчизняних підприємств; збереження діючих і

створення нових робочих місць; збереження традиційних ринків збуту продукції українських підприємств; розширення виходу продукції на нові зарубіжні ринки.

Однак необхідно враховувати й негативні моменти діяльності транснаціональних фінансово-промислових груп. До них відносяться властивий їм монополізм; схильність володарів фінансових груп до олігархічної поведінки; пільги ФІП, які будуть стимулювати експорт і можуть породити дефіцит у країні на ту чи іншу продукцію.

Аналіз свідчить, що ще не вирішено низку проблем щодо більшого залучення іноземних коштів в Україну. Зараз їх обсяг складає 2,5 млрд. доларів, що в 3-7 разів нижче розміру інвестицій в економіку країн Східної Європи. Стримують цей процес часта зміна законодавства, повільні темпи приватизації, відсутність у іноземного інвестора права самостійно розпоряджатися валютною виручкою, відсутність надійного страхування, невпевненість у подальшому співробітництві, нез'ясованість правового статусу, бюрократичні процедури прийняття рішення.

У зв'язку з цим необхідно розвивати співробітництво з транснаціональними банками у сфері інвестицій, забезпечення оптимальних умов входження їх як іноземного інвестора у вітчизняне інвестиційне середовище.

Автор пропонує одним із напрямків співробітництва в інвестиційній банківській справі створення за участю транснаціональних банків на території України інформаційно-аналітичних компаній, які надаватимуть аналітичну інформацію про підприємства та проекти, що потребують інвестицій, вестимуть пошук інвесторів, виконавців проекту, у тому числі шляхом проведення міжнародних торгів, здійснення інформаційного обміну між потенційними інвесторами (іноземними і вітчизняними) та замовниками і

виконавцями проектів, організовуватимуть розробку бізнес-планів, аудит підприємств. Транснаціональні банки створюватимуть лізингові компанії (за кордоном це дуже поширена форма діяльності банків), які мають організувати лізинг сучасного технологічного обладнання, транспортних засобів, тобто використовувати більш ефективні в реальних умовах джерела фінансування, що особливо важливо для сільського господарства.

На розвиток співробітництва з транснаціональними банками позитивно впливатиме створення на Україні вільних банківських зон, що одночасно буде сприяти інтеграції України у світове господарство. В межах зон банки можуть вільно здійснювати свою діяльність і мати ділові стосунки з клієнтами, які проживають в інших країнах. З'являється можливість звільнення банків від деяких норм, що регулюють їхню діяльність (контроль валютних обмінних операцій, руху капіталу тощо). В банківських вільних зонах також мають надаватися податкові пільги для окремих видів банківської діяльності, зокрема інвестиційної. Якщо в країні діє експортоорієнтована модель розвитку, створення вільних банківських зон відкриває для іноземних підприємців перспективу впровадження у виробництво таких видів продукції, які не тільки задовольнятимуть внутрішній попит, але і дозволяють використовувати порівняльні переваги країни-імпортерів капіталу для експортної експансії.

Найважливішим напрямком співробітництва з ТНБ є залучення їхніх прямих інвестицій в економіку України. Зараз прямі іноземні інвестиції спрямовані переважно в сферу торгівлі (40-42%), некапіталомісткі галузі, добувну промисловість. За допомогою державної інвестиційної політики можна впливати на рух іноземних інвестицій в ті галузі, які є пріоритетними для нашої економіки. В умовах ринкової трансформації української економіки ні одне вітчизняне підприємство не зможе вижити, а тим

більше вийти і закріпитися на світовому ринку без державної допомоги у вигляді субсидій та кредитів, а також кредитів комерційних банків, у тому числі у валютних коштах. Однак держава сьогодні не має можливості надавати дотації чи субсидії навіть на ті програми, які визначені пріоритетними. Вона може завдяки прийняттю відповідних нормативних актів, розробки інвестиційної політики сприяти розширенню такого джерела інвестицій як кредитні ресурси, важлива роль серед яких належить кредитам транснаціональних банків, і стимулювати також їх прями інвестиції в економіку нашої країни. У зв'язку з цим необхідно відзначити, що іноземний інвестор іде в країну після активізації вітчизняного інвестора, а не навпаки. Нелегальний експорт вітчизняного капіталу складає від 12 до 20 млрд. дол. Це пов'язано з рядом причин, серед яких недосконала податкова політика. Зараз в Україні обговорюється пакет документів, який передбачає реформування податкової політики держави. В дисертації пропонується зменшити податковий тиск в Україні, враховувачи економічну ситуацію, розміри і структуру виробничої сфери, національні, культурні, психологічні та інші чинники. Зниження ставки податку за короткий проміжок часу призведе до скорочення надходжень, але стимулюватиме виробничу активність вітчизняного й іноземного інвестора, що, зрештою, позначиться на обсягу податків. Для активізації інвестиційної діяльності держава може передбачити прискорений механізм амортизації, звільнення від імпортного мита, певні податкові канікули для іноземних інвестицій в капіталомісткі галузі з новою технологією і для виробників, які виходять з новою продукцією на ринки, хоча б у перший рік виробництва цієї продукції. Ефективно розроблена система стимулювання прямих приватних інвестицій дасть змогу завойовувати міжнародні ринки без відтоку коштів державного бюджету. А це, в свою чергу, забезпечить стабільність грошової одиниці, дію

ринкових сил на всьому економічному просторі держави, сприятиме інтеграції України у світове господарство.

Як свідчать дослідження, на території України транснаціональний банківський капітал діє здебільшого через міжнародні фінансово-кредитні організації. В роботі досліджуються позитивні для України моменти діяльності міжнародних кредитно-фінансових організацій. Так, від вердикту цих інститутів у певній мірі залежать рішення власників іноземного капіталу щодо діяльності в Україні. Крім того, наша держава потребує додаткових коштів для соціально-економічного розвитку, а приватний іноземний капітал поступає в країну у недостатньому розмірі, отже кредити міжнародних фінансово-кредитних організацій є поки що єдиним джерелом їхнього зовнішнього надходження. Співробітництво з міжнародними кредитно-фінансовими інститутами сьогодні необхідне, але на таких умовах, які не суперечать інтересам України.

Разом з тим варто враховувати, що ці організації дбають про власні інтереси і мають власну мету, яка не завжди співпадає із завданнями, що стоять перед вітчизняною економікою. Україна у відносинах з цими інститутами виступає в ролі позичальниці капіталу, обтяжує себе боргами, які через деякий час треба віддавати. Вона потрапляє в певну як соціально-економічну, так і політичну залежність від міжнародних кредитно-фінансових інститутів.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки.

Аналіз процесів, які відбуваються у світовій економіці показує, що транснаціональний банківський капітал відіграє важливу роль у розвитку сучасних міжнародних господарських відносин. Транснаціоналізація банківського капіталу розширює кордони його функціонування і сприяє збільшенню його розмірів.

В дисертаційному дослідженні аргументовано, що транснаціональний банківський капітал діє по всьому світу в пошуках додаткових і нових джерел прибутку. Він впливає на всі економічні процеси, що відбуваються як на міжнародному, так і на регіональних та національних ринках, і відіграє значну роль у розвитку інтеграційних процесів у світовій економіці.

Розгляд процесу ринкової трансформації економіки України дозволив обґрунтувати необхідність створення фінансового механізму, який повинен регулювати економічні відносини України, яка вже є самостійним суб'єктом міжнародних економічних відносин, з оточуючим світом на принципово нових засадах. Сучасний фінансовий механізм має забезпечувати ефективну взаємодію національних народногосподарських структур із світовими на макро- і мікрорівнях з метою прискорення розвитку продуктивних сил і підвищення соціально-економічних показників життя громадян.

У дисертації доводиться, що важливу роль в інтеграції України у світову економіку відіграє співробітництво нашої держави і суб'єктів господарювання з транснаціональними банками. Темпи проникнення іноземних банків на територію України, як і експансія вітчизняних банків за кордон, залежать від перетворень у банківській системі України, від темпів та ефективності економічних і структурних реформ у нашій державі. Співробітництво українських банків з іноземними комерційними банками має велике значення, тому що і переймається досвід ведення банківської справи у міжнародному масштабі, розширюється сфера банківських послуг, збільшується обсяг надходжень інвестицій транснаціональних банків у пріоритетні галузі вітчизняної економіки, створюються нові робочі місця, стимулюється розвиток зовнішньої торгівлі. Для ефективного функціонування нашої економіки особливо привабливим є співробітництво з приватним транснаціо-

нальним капіталом, ніж з міжнародними кредитно-фінансовими установами. Функціонування приватного транснаціонального капіталу допомагає Україні інтегруватися у світове господарство на найбільш вигідних умовах для всебічного розвитку вітчизняного виробництва.

ПЕРЕЛІК ДРУКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ

ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Ряд положень дисертаційного дослідження викладені в таких публікаціях:

1. Принципи діяльності сучасних комерційних банків (зарубіжний досвід) // Банківська справа.-1995.- № 4.- 0,3 д.а.
2. Транснаціональні банки в структурі транснаціонального фінансового капіталу.// Міжвідомчий науковий збірник "Проблеми формування ринкової економіки".- Випуск № 4.- Київ.- КДЕУ.- 1996.- 0,5 д.а.
3. Діяльність зарубіжних банків в Україні: досвід і проблеми. // Банківська справа.-1997.- № 1.- 0,3 д.а.

АННОТАЦІЯ

Мусиен Гатяна Вікторівна

Роль транснаціонального банківського капіталу в інтеграції України в
мирове господарство.

Дисертація являється рукописом.

Дисертація на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.01.01. - политическая экономия. Киевский национальный экономический университет. Киев, 1997.

В диссертационной работе дается теоретическое обоснование и методологическое решение комплекса вопросов и проблем, связанных с функционированием транснационального банковского капитала на мировом рынке ссудного капитала и его ролью в развитии интеграционных процессов в мировой экономике. Исследованы экономические отношения банковского капитала Украины с транснациональным банковским капиталом и значение последнего в интеграции Украины в мировое хозяйство. Раскрыты основные направления деятельности международных кредитно-финансовых организаций на территории Украины.

Разработаны рекомендации по совершенствованию политики государства относительно деятельности иностранных банков на территории Украины.

Ключові слова: транснаціональний банківський капітал,
транснаціональний банк, економічна інтеграція,
світовий ринок позичкових капіталів, міжнародні
фінансово-кредитні організації, банківська система.

Muziyets Tetyana Viktorivna

The role of transnational bank capital in integration of Ukraine
in the world economics.

The dissertation is a manuscript.

The dissertation is for the degree of the candidate of
Economic Sciences. 08.01.01.- Political Economy Speciality.
Kiev National Economical University. Kiev, 1997.

Dissertation work reveals theoretical ground and methodological approach to questions and problems, connected with functioning of transnational bank capital in the world market of the loan capital and its role in the development of integration process in the world economics. Economic relations of Ukrain's bank capital with transnational bank capital and its role in integration of Ukraine in the world economy are investigated. The basic tendencies of international credit financial organizations' activity on the territory of Ukraine are revealed.

The recommendation of definition of State policy concerning the activity of foreign, bank on the territory of Ukraine are worked up.

Key words: transnational bank capital, transnational bank, economic integration, world market of the loan capital, international credit financial organizations, bank system.

Підписано до друку 19.03.97.р.
Формат 60x84/16. Папір офс. Офс. друк.
Ум.-друк. арк. 0,8. Обл.-вид. арк. 1,0
Тираж 100 прим.
Замовлення №77.

ДКПП "Тираж". Київ, вул. Горького 52А

435395

AB 37.141